

בעקבות קולומבוס:

אמריקה

1492–1992

עורכת: מירי אליאב־פדלון

OTIVS TERRARVM ORBIS

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל

בעקבות קולומבוס: אמריקה 1492–1992

בעקבות קולומבוס

אמריקה 1492–1992

בעריכת

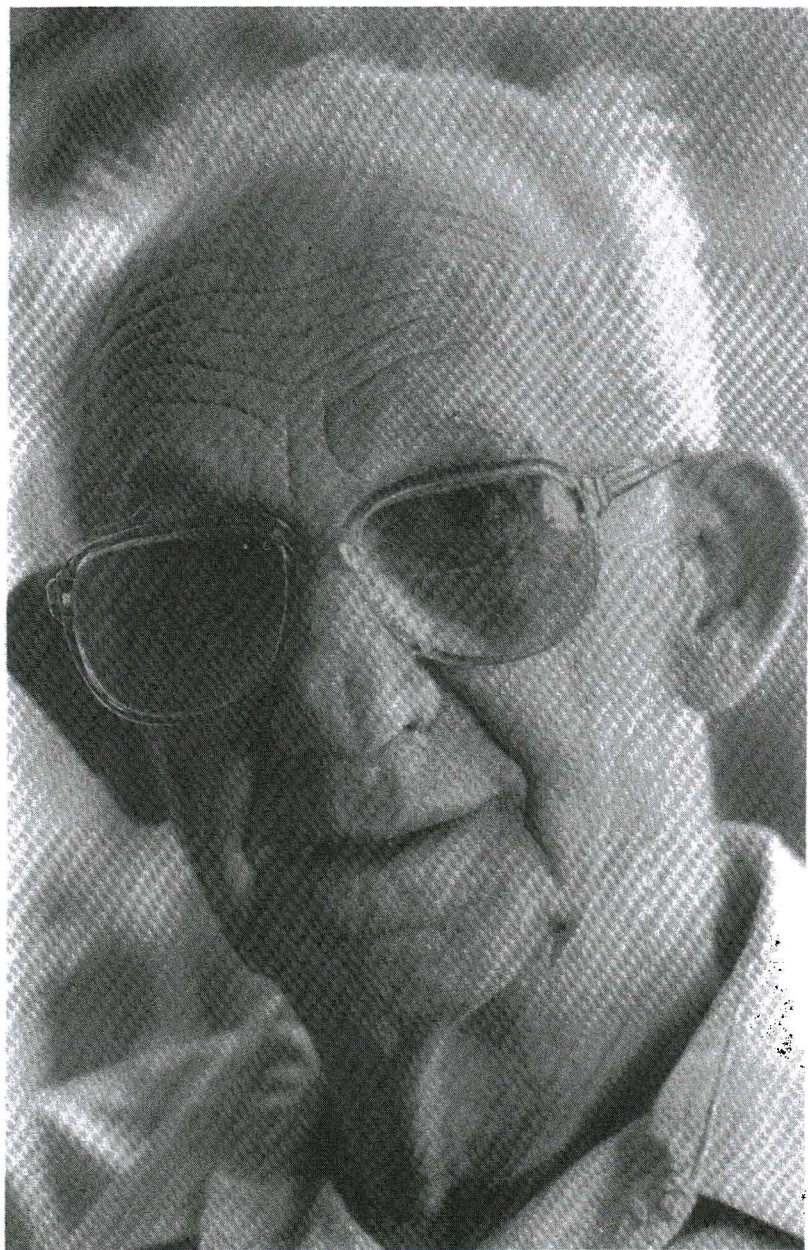
מירי אליאב־פלדון

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל
ירושלים

שי

ליהושע אריאלי
בהגיעו לגבורות

המערכת המדעית

פרופ' ישעיהו גפני (יו"ר), פרופ' מרדכי ברויאר, פרופ' יעקב ברנאי, פרופ' יוסף גורני,
מר צבי יקותיאל, פרופ' מרים ירדני, פרופ' יום-טוב עסיס, פרופ' יוסף שלמון
מרכז המערכת: מעין אבינר-רבהון

ספר זה יוצא לאור בסיוע

האוניברסיטה העברית בירושלים, הפקולטה למדעי הרוח – ועדת המחקר

הדפסה חדשה, תשע"א

עריכה לשונית: רמה זוטא

הפקה: יחזקאל חובב

הצילום באדיבות חיים גולדגרבר

מסת"ב 1-110-227-965

מספר קטלוגי 185-377

© כל הזכויות שמורות למרכז ולמן שזר לתולדות ישראל, תשנ"ז

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני או מכני,
לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור.

הודפס ברפוס אליניר

סדר ועימוד ממוחשב: מרכז ולמן שזר

תוכן העניינים

א. אמריקה כמושג

17	כיבושה של אמריקה על-ידי ספרד ועל-ידי ארצות-הברית	יהושע אריאלי
49	החידוש בעולם החדש	אוסקר הנדלין
57	דמותו של קולומבוס בהיסטוריה האמריקנית: 1892–1600	ליליאן הנדלין
79	אמריקה כמושג: 1775–1715	ג'ק פ' גרין
93	אלכסיס דה-טוקוויל: אמריקה כנבואה לעתיד העולם המודרני	דוד אותנה

ב. בראי הספרות

117	העולם החדש – אוטופיה או גן עדן אבוד?	מירי אליאב-פלדון
127	מבט מרחוק: גילוי אמריקה בעיני סופרים במערב התגלית כגילוי מחדש: חזיונות דניאל וראייתם המתחדשת באמריקה	א' הראל פיש שרון דייקין-בריס
141	אמה לורוס מגלה את אמריקה בסונטה '1492'	מייקל פ' קרמר
159	כיבוש אמריקה בעיניו של מיגל אנחל אסתוריאס	נחום מגד

ג. קתולים ופרוטסטנטים

191	אסיף הנשמות: ילידים וישועים בצרפת החדשה סנגור ישועי לתרבות המקסיקנית הקדומה: פרנסיסקו קלבי־חרו (1787–1731)	אניה מאל אילן רחום
209	היסטוריה ואפוקליפסה של ההגירה הפורטיגלית לאמריקה	אביהו זכאי
227	רעיון הברית וייסודה של אמריקה	דניאל י' אלעזר
255	הזרם הפונדמנטליסטי בפרוטסטנטיות האמריקנית	יעקב אריאל

ד. גבולות וזהות

	איימי טרנר בושנל	רקוויאם לכובשים מאוחרים: השכנת שלום באזורי
295	עמוס מגד	הספר הספרדיים בצפון אמריקה נשים, יחסים בין-גזעיים ורפואה עממית במקסיקו
311		הקולוניאלית
327	וולטר ניוג'נט	אזורי הספר בעולם החדש – השוואות ושאלות לדיון
	רענן ריין	אמריקה הלטינית בחיפוש אחר זהות: המקרה של
339		ארגנטינה הפרוניסטית

ה. עבדות וגזענות

357	הרברט קליין	עבדות באמריקה: ניתוח השוואתי
	חגי הורביץ	דמוקרטיה ליברלית כמקור לגזענות: ארצות-הברית
387		והאינדיאנים, 1840-1780
	אילנה פרנק	ה'קו קלוסק קלאן': שופר לגזענות בארצות-הברית,
407		1985-1865
	בת-עמי צוקר	מאבק לשוויון: דרכו של השחור מן החוק המשעבד
425		אל החוקה המשחררת

ו. אמריקה והיהודים

443	אברהם מלמד	גילוי אמריקה בספרות היהודית במאות ה-16-17
	פנחס ביבלניק	בין איבריות ליהדות: על זהותם של 'נוצרים חדשים'
465		ב'ספרד החדשה' במאה ה-17
	מנחם בלונדהיים	הרבנות האורתודוקסית מגלה את אמריקה: הגיאוגרפיה
483	ישראל ברטל	של הרוח במיתוים של תקשורת אמריקה של מעלה: ארצות-הברית כאידיאל וכמופת
511		ליהודי מזרח אירופה במאה ה-19
523	אלון גל	היהודים בארצות-הברית: האמנם גלות ייחודית?
539	מפתחות	
VII	סיכומי המאמרים באנגלית	

מבוא

'מדוע היתה אינפלציה באירופה במאה ה-16?', נשאלו סטודנטים בבחינה בהיסטוריה באוניברסיטה יוקרתית בקליפורניה; 'כי אמריקה הציפה אותה בדולרים', היתה אחת התשובות. ותייר אמריקני קשיש, שביקר במצדה בטיול מאורגן, נפעם מהסבריו המפורטים של המדריך על ארמונו של הורדוס ועל פרשת הקנאים המתאבדים, ושאל בכובד ראש: 'זמה היתה עמדתה של אמריקה בסכסוך בין יהודה לרומא?'. אנקדוטות משעשעות כאלה (שראיתי ושמעתי בעצמי, באמת ובתמים) ממחישות עד כמה קשה לנו, ועל אחת כמה וכמה לאמריקנים, לשוות בנפשנו עולם בלי אמריקה.

בלי 'אמריקה' כמושג, כמובן – שהרי היבשת העצומה, המשתרעת מקוטב אל קוטב, היתה שם משחר ההיסטוריה, ובני אדם ישבו בה – ככל הידוע – כ־30,000 שנה לפני הולדת קולומבוס. שבטים ועמים התגבשו שם, ציוויליזציות ואימפריות קמו ונפלו, בנתיבים היסטוריים שונים מתהליכי ההתפתחות והתמורה ב'עולם הישן'. לקראת ראשית הספירה הנוצרית, בתקופה שהורדוס בנה את ארמונותיו והאימפריה הרומית הרחיבה וביצרה את גבולותיה, נבנתה בעמק מקסיקו העיר הגדולה טאוטיהואקן (Teotihuacan) ובה מקדשים שגודלם מגמד את הפירמידות של מצרים העתיקה; ובהרי האנדים, מן המרכז בטיאהואנקו (Tiahuanaco), פרחו תרבות שהותירה אחריה שרידים מרהיבים כעדות לאדריכלות, לאמנות ולחקלאות מתוחכמות. ארכיאולוגים והיסטוריונים רבים גילו – וממשיכים לגלות – את תולדותיה של היבשת היא בעידנים שקדמו לשילובה בתמונת העולם של בני אירופה. כי אכן, אם היו לפני המאה ה-15 מגעים בין 'העולם הישן' – אותן שלוש יבשות מחוברות, אסיה, אפריקה ואירופה – לבין היבשת הרביעית והאיים שסביב לה, הם לא הותירו רישומם ולא נחרתו בתודעה. המפגש החשוב הראשון נוצר באוקטובר 1492, ואילו 'אמריקה' נולדה כ־15 שנה מאוחר יותר, באפריל 1507, כשיצא לאור ספרו של מרטין ולדסמילר (M. Waldseemüller) 'מבוא לקוסמוגרפיה' (*Cosmographia introductio*), שהציע לקרוא ליבשת שנתגלתה בצדו האחר של האוקיאנוס האטלנטי על שמו של אמריגו וספוצ'י, הראשון בין המגלים שקבע בפסקנות כי קולומבוס לא הגיע לקצה המזרחי של יבשת אסיה אלא ל'עולם חדש'. במפת העולם המופיעה בספרו של ולדסמילר משורטטים בקצה השמאלי קווי המתאר של החוף המזרחי של היבשת הרביעית: חלקה הצפוני עדיין

קטנטון, והשם 'אמריקה' כתוב רק על החלק הדרומי המצוי כרצועה צרה המסתיימת בקוטב.

מאז ועד היום התגלגלה המשמעות של 'אמריקה' גלגולים רבים ושונים. נתחיל בימינו: בשנת 1992 ציין העולם כולו, בכינוסים מדעיים ובתערוכות, בתהלוכות ובספרים, את יובל חמש מאות השנה למסעו הראשון של קולומבוס. הפעם נערכו האירועים הללו בסימן רגשי אשם: מסע קולומבוס מסמל את ראשיתו של עידן הקולוניאליזם האירופי ברחבי תבל; בני אירופה כבשו, השמידו, שעבדו, ניצלו והשפילו את בני הציוויליזציות האחרות; 'אמריקה' היא אפוא בראש וראשונה הזירה של פשעי ההכחדה והעבדות. 'העול של האדם הלבן' היה לנטל כבד של ייסורי מצפון, ורגשי ההתנשאות הומרו בחשבון נפש נוקב. חשבון הנפש אינו מתמצה רק במאמרים מלומדים ובשינוי הגדרות ושמות ברוח התקינות הפוליטית (politically correct). אלא אף בהפגנות זעם ובמרדנות של אלה הרואים עצמם כצאצי הקורבנות. דוגמה עכשווית אחת ממחישה, לדעתי, את מורכבותה של הסוגיה.

בינואר 1994 פרצה במדינת צ'יאפאס (Chiapas) שבמקסיקו מרידה של אינדיאנים בני המאיה, המכנים את לוחמיהם 'סאפאטיסטס' (Zapatistas). בין היתר השתלטו המורדים גם על עיר הבירה של המדינה, סאן קריסטובל דה לאס קאסס (San Cristobal de Las Casas). מנהיגם, שכינויו המחתרתי הוא מרקוס (Marcos), איננו ממוצא אינדיאני אלא לבן, שקיבל את חינוכו הפוליטי בניקרגואה הסנדיניסטית ומשתמש ברשת האינטרנט כדי להפיץ את עקרונות תנועתו ואת תביעותיה. כל המורכבות, הסתירות, הפרדוקסים והאירוניות ההיסטוריות גלומים בפרשה זו, על מונחיה וסמליה. תרבות המאיה היתה אולי המפוארת שכתרבויות אמריקה הטרום-קולומביאנית. בראשית המאה ה-16, עם בואם של הכובשים הספרדים, כבר היתה תרבות זו בשלבי שקיעה ונסיגה. אף-על-פי-כן, כיבוש אזורי המאיה היה קשה וממושך לאין שיעור מכיבושן של אימפריות האצטקים והאינקה, ולווה במעשי אכזריות איומים במיוחד. צאצאיהם של בני תרבות זו נדחקו לשוליים הנחשלים ביותר של החברה באמריקה המרכזית, אך לא איבדו כליל את מורשתם העתיקה. הכינוי 'סאפאטיסטס' נבחר כהבעת הזדהות עם לוחמיו של אמיליאנו סאפאטה (E. Zapata), ממנהיגי המהפכה המקסיקנית בעשור השני למאה ה-20, שטבע את הסיסמה 'אדמה וחירות' (Tierra y libertad) – שתי השאיפות העיקריות של התלכאים והנדכאים באזורים האגרריים של מדינות אמריקה הלטינית, רובם צאצאי אינדיאנים ובני תערובת. רגשי זעם הנובעים מקיפוח כלכלי וחברתי וניזונים גם ממסורות של אפליה על רקע אתני וגזעי, מעורבים באידיאולוגיות ושבריי אידיאולוגיות מיובאות מאירופה (לאומיות, מרקסיזם, סוציאליזם), נתמכים לעתים על-ידי הון המיוחד של תיאולוגיה קתולית, 'התיאולוגיה של השחרור' (Teología de Liberación), שהתפתח באמריקה הלטינית למורת רוחו

של הוטיקאן, מלווים באיבה כלפי האימפריאליזם הכלכלי ה'אמריקני' (דהיינו, של ארצות הברית) – כל אלה חוזרים ופורצים מדי פעם בפעם אל פני השטח במינונים שונים, מונהגים על-פי רוב בידי אינטלקטואלים שמוצאם מרקע אחר: אירופי, עירוני, חילוני ומבוסס. לענייננו חשובה, ונוגעת ללב, העובדה שמרידה אחרונה זו פרצה דווקא בצ'יאפאס. צ'יאפאס היה המחוז שבו שירת כהגמון ברתולומה דה לאס קאסס בשנים 1545–1547, ועל שמו נקראת עיר הבירה. לאס קאסס, נזיר דומיניקני, היה הלוחם העיקרי להצלת האינדיאנים בדורות הראשונים לכיבוש הספרדי. את זעקת השבר ההומניסטית-הנוצרית כתב בעשרות חיבורים המשתרעים על אלפי עמודים, והשמיעה גם בפולמוסים ציבוריים בספרד. בחוגים מסוימים זכה לאס קאסס בתמיכה ובאהדה, ואף השפיע במידה לא מבוטלת על החקיקה הקולוניאלית של קרל החמישי (קרלוס הראשון בספרד), שניסה לרכך ולצמצם את העוולות של הכיבוש. מתנגדיו בדורות הבאים תלו בו את האשמה בהיווצרותה של 'האגדה השחורה' (leyenda negra) – תיאור הזוועות שחוללו הספרדים ככובשים וכמתנחלים – ששימשה את אויבי ספרד ככלי לניגוח פוליטי. בתחילת המאה ה-19 חזר לאס קאסס לתודעה הודות למנהיגי תנועות השחרור באמריקה הלטינית, כסימון בוליבר (S. Bolivar), שמצאו בכתביו מקור השראה; היום הוא גיבורם של ה'אינדיחניסטים' (Indigenistas), המבקשים להחיות ולשמר את התרבויות והמסורות הטרנס-קולומביאניות. דמותו של לאס קאסס מעידה, כי משמעותה ודימויה של 'אמריקה' לא התפתחו באופן ליניארי אלא היו מלכתחילה מורכבים ורבי פנים. 'הלם החידוש' שליווה את הדורות הראשונים לאחר התגליות עורר תגובות שונות וסותרות: התעלמות מוחלטת ('הגפת תריסים מנטליים' בלשונו של ג'ון אליוט), אך גם ניסיונות לשלב את הגילוי המפתיע בידע העתיק של אירופה באמצעות פרשנויות מפותלות; פחד ורתיעה מ'ממלכת השטן' שבטבע הבראשיתי ואנשי הפרא, לצד משיכה אל הקסום והמופלא; דמוניזציה לצד אידיאליזציה; ציפיות אסקטולוגיות במקביל לסקרנות אנתרופולוגית שתצמיח ניצני רלטיביזם. כל הזרמים הללו באו לידי ביטוי כבר במאה ה-16 ויצרו, במידה רבה, את מאגר הדימויים והאסוציאציות שעוררה אמריקה האינדיאנית גם בדורות הבאים.

אולם יבשת רביעית עצומה זו שונתה מכל בחינה אפשרית, תוך דורות ספורים, ועוצבה מחדש בידי כובשיה. הנוף השתנה: ערים נבנו על-פי דגמים הנהוגים באירופה; מכרות ענק נחצבו בהרים; שדות דגן, גפנים ופרדסים הביאו את הניחוחות והטעמים של ה'עולם הישן'; ובעיקר, עדרים עצומים של בעלי חיים שלא נודעו בה קודם – פרות, סוסים, צאן וחזירים – פשטו על המרחבים הפתוחים והכתיבו את הרגלי התזונה, הלבוש, העבודה, אזורי ההתיישבות, ובמרוצת הזמן גם את גיבורי התרבות – הקאוּבוּ והגאוצ'ו – של העולם החדש. הנוף האנושי השתנה: המאה הראשונה לכיבוש עומדת בסיומה השואה הדמוגרפית של האוכלוסייה הילידית, שהותירה רק צל קלוש מן

המיליונים הרבים שישבו בה בעבר; ההגירה הכפויה של רבבות שחורים, הזרם הדק של מתיישבים מאירופה ותערובות הגזעים יצרו אוכלוסייה ממין חדש, שקבעה את צביונה של היבשת עד לגלי ההגירה של המאות ה-19 וה-20 מכל ארצות אירופה אך גם ממזרח אסיה, שחזרו ושינו את ההרכב האנושי. וכמובן, עולם התרבות והרוח עבר שינוי מוחלט: מן התרבות האינדיאנית לא נותרו אלא שרידים – חבויים, מחוקים, מושפלים; התגמוניה עברה לשפות האירופיות, לדת הנוצרית לגוניה, לסגנונות הבנייה והאמנות, הדפוסים הפוליטיים והחברתיים, המנהגים והחלומות שכולם יובאו מאירופה, הותאמו במידה זו או אחרת לנסיבות באמריקה ונמהלו בקורטוב של תרבות אינדיאנית ואפריקנית. אם יבשת אמריקה עודנה 'עולם חדש', אין זה רק משום ששולבה בתודעה האירופוצנטרית לפני חמש מאות שנה בלבד, אלא גם מפני שפניה הנוכחיים עוצבו זה לא מכבר ועודם בתהליך של גיבוש ועיצוב. המושג 'אמריקה' עבר אף הוא תמורה ומסמן היום מקום אחר. אם במפתו של ולדסמילר בשנת 1507 נכתב השם על החלק הדרומי, הרי שמן המאה ה-18 ואילך הוא יחד, יותר ויותר, לארצות-הברית בלבד. באנקדוטות שסיפרתי, בשפת הדיבור, בשיח הפוליטי, בתקוות של מהגרים, 'אמריקה' היא מעצמת העל, ארץ השפע והאפשרויות הבלתי מוגבלות, מעוז הדמוקרטיה והקפיטליזם, חוד התנית של 'העולם המערבי' המתועש, הטכנולוגי והעשיר. אפילו תושבי המדינות האחרות ביבשת האמריקנית אומרים 'אמריקה' ומתכוונים לארצות-הברית החזקה, המושכת והמאיימת כאחד; 'אמריקנוס' בפייהם הם ה'גרניגוס' (Gringos) – לבנים ממוצא אנגלו-סקסי שיצרו את 'החלום האמריקני' בארצות-הברית, לעתים על חשבונם ועל גבם של ההיספאנים ממרכז היבשת ומדרומה.

אסופת המאמרים בקובץ זה מבוססת על מבחר מן ההרצאות שהשמיעו מלומדים מתחומי דעת שונים באוניברסיטאות בישראל ובארצות-הברית, בכנס השנתי ה-16 של החברה ההיסטורית הישראלית ומרכז זלמן שזר, שנערך בירושלים בקיץ 1992. קולה של אמריקה האינדיאנית נשמע כאן רק מעט ובעקיפין: במאמרו של עמוס מגד, שדן – באמצעות משפטים שערכה האינקוויזיציה – בכישוף וברפואה עממית במקסיקו במאה ה-17, כלומר במערכת אמונות שהיא בת תערובת של התרבות האינדיאנית והקתולית; וכן במאמר של נחום מגד, שמביא מדבריו של מיגל אנחל אסתוריאס, הסופר מגואטמלה המקונן על עולמם האבוד של בני המאיה. גורלם של האפריקנים שהובאו כעבדים לאמריקה מצטייר בכידור ובאופן מצמרר במאמרו של הרברט קליין, המנתח ומשווה את דפוסי העבדות ברחבי העולם האמריקני, וכן בסקירתה של בת-עמי צוקר על המאבק לשוויון זכויות מאז שחרור העבדים. כל שאר המאמרים דנים בעיקר בעולם הרוח והמחשבה של בני אירופה או של צאצאיהם באמריקה: מושגים, דימויים, תגובות וציפיות, מיתוסים, חוקים וערכים.

בחרתי לקבץ את המאמרים בשישה שערים:

בשער הראשון נבחר המושג 'אמריקה' לגלגוליו השונים מזוויות שונות ומשלימות, לרבות היחס המשתנה אל כריסטופר קולומבוס עצמו, אל משמעות 'הגילוי' ואל 'העולם הישן', כפי שהוא מצטייר בעיניהם של מייסדי ה'עולם החדש'.

בשער השני מובאות השתקפויותיה של אמריקה בראי הספרות היפה, האירופית והאמריקנית, מאז (תומס מור או שייקספיר) ועד היום (פול בלו או אסתוריאס).

בשער השלישי מקובצות ציפיותיהם ואכזבותיהם של מייסודיהם קתולים שביקשו לאסוף נשמות, מול פוריטנים שביקשו לכוונן לעצמם 'ציון חדשה' בישימון.

בשער הרביעי ניתנות כמה דוגמאות לשאלות הסבוכות של קביעת זהות תרבותית ולאומית ביבשת, שנחלקה – באופן שרירותי ואקראי במידה רבה – בין כובשים ומהגרים מאירופה.

בשער החמישי מובא צדה האפל של אמריקה: העבודות השחורה, נישול האינדיאנים, הגזענות, והתהליך שטרם הסתיים להשגת שוויון זכויות לכל בני האדם, ללא הבדל גזע ודת, היושבים באמריקה כיום.

בשער השישי – אמריקה 'שלנו', או מספר ציוני דרך במהפך שהתחולל בעולם היהודי: מן המאה ה-16 – כשרק סופרים יהודיים בודדים גילו באמריקה עניין כלשהו, ורק קומץ 'נוצרים חדשים' ניסו למצוא בה מפלט מרודפיהם – ועד לימים אלה, כאשר יהדות ארצות-הברית היא הגדולה שבקהילות הפזורה, והסכנה הגדולה הנשקפת לה איננה משונאיה אלא מן ההתבוללות והטמיעה.

כמספר המתבוננים, כן מספר זוויות הראייה. ההיסטוריון אינו דן כידוע על-פי רוב במציאות כהווייתה אלא בהשתקפויותיה בתעודות. בקובץ שלפנינו דנים עשרים ושמונה חוקרים, איש-איש מזווית הראייה שלו, בעשרות רבות של השתקפויות של אמריקה בחמש מאות השנים האחרונות. האספקלריה ההיסטורית היא אפוא קליידוסקופ המתהפך בשלל גווניו.

ספר זה מוגש כשי צנוע לפרופסור יהושע אריאלי במלאות לו שמונים שנה. בין תרומותיו הרבות של יהושע אריאלי ניתן להזכיר את העובדה, כי הוא שיסד בארץ את הלימודים האמריקניים. לפני כארבע שנים הוא יזם את הכנס המדעי המוקדש לאמריקה ועמד בראש הוועדה המייעצת שהכינה אותו. רבים מן המשתתפים בכרך זה נמנים עם תלמידיו, וכולם נמנים עם מוקיריו ואוהביו ומאחלים לו עוד שנים רבות של עבודה פורייה.

בעקבות קולומבוס: אמריקה 1492–1992

המפגש החשוב הראשון בין תושבי אירופה ו'העולם החדש' נוצר באוקטובר 1492: המושג 'אמריקה' נולד שנים אחדות לאחר מכן. היבשת הגדולה שונתה ועוצבה מחדש בידו כובשיה תוך דורות ספורים, והמשמעות של 'אמריקה' עברה מאז ועד היום גלגולים רבים ושונים.

אסופת המאמרים בקובץ זה מבוססת על מבחר הרצאות שהשמיעו מלומדים מתחומי דעת שונים בכנס השנתי ה-16 של החברה ההיסטורית הישראלית ומרכז זלמן שזר, ירושלים 1992.

הקובץ נחלק לשישה שערים. בשער הראשון נבחן המושג 'אמריקה' לגוליו הרבים מזוויות שונות ומשלימות. בשער השני מובאות השתקפויותיה של אמריקה בראי הספרות היפה, האירופית והאמריקנית, מן המאה ה-16 ועד המאה ה-20. בשער השלישי מקובצות ציפיות ואכזבות של מיסיונרים קתולים שביקשו לאסוף נשמות, מול פוריטנים שביקשו לכונן לעצמם 'ציון חדשה' בישימון. בשער הרביעי ניתנות כמה דוגמאות לשאלות הסבוכות של קביעת זהות תרבותית ולאומית ביבשת, שנחלקה באופן שרירותי בין כובשים ומהגרים מאירופה. בשער החמישי מובא צדה האפל של אמריקה: העברות השחורה, נישול האינדיאנים, הגזענות, והתהליך שטרם הסתיים להשגת שוויון זכויות לכל בני האדם, ללא הבדל גזע ודת, הושבים באמריקה כיום. בשער השישי – אמריקה 'שלנו', הובאו מספר ציוני דרך במהפך שהתחולל בעולם היהודי: החל מן האנוסים הראשונים שמצאו בה מקלט במאה ה-16 ועד לימים אלה, כאשר יהדות ארצות-הברית היא הגדולה שבקהילות הפזורה.

ההיסטוריון אינו דן בידוע על-פירוב במציאות כהווייתה אלא בהשתקפויותיה בתעודות, וכמספר המתבוננים כן מספר זוויות הראייה. בקובץ שלפנינו הנים עשרים ושמונה חוקרים בריבוי הפנים של 'העולם החדש' בחמש מאות השנים שחלפו מאז מסעו הראשון של קולומבוס.

Henricus Hondius, Amsterdam, 1630 [1633]. 'Nova et Accurata Tabula Geographica et Hydrographica Totius Terrarum Orbis'. From: 'Gerardi Mercatoris Et L. Hondius Atlas'.

דאנאקוד 185-377